

TÓTH ENDRE

Szent Vid hegye és temploma

A Velem fölé magasodó hegyen a Szent Vid tiszteletére szentelt templom, amely távolról, tiszta időben Szombathelyről is jól látható, válaszra váró talányokat rejt. Az épület az Árpád-korban nem lehetett a falu temploma, mert attól távol, viszonylag nehezen megközelíthető magaslatra épült. Templomokat a települések közepén szokták emelni. A Szent Vidről elnevezett hegytetőt évezredek óta lakták, településnyomokat a késő bronzkortól kezdve a magyar középkorig találtak vagy tárták fel.¹ Ez folyamatos lakottságot sejtet, de egyes települési szakaszokat évszázadok választják el egymástól. A megtelepüléshez elsősorban olyan időszakokban járultak hozzá a terepviszonyok, amikor a bizonytalan állapotok miatt célszerűnek látszott a magaslaton, védekezésre alkalmas helyen berendezkedni. A hegyen épült várat a 13. században említik először.² A templom a várban állt, ami kizárja, hogy falusi közösség temploma lett volna, hiszen a falusiak nem jár-

hattak szabadon a várba. Kérdés, hogy a templom mikor épült, korábbi-e a várnál? Különleges a titulus is: az Árpád-korban Magyarországon Szent Vid tiszteletére csak 17 templom adatolt, tehát nem tartozott a népszerű szentek közé.³ Válaszra vár, mikor és kik építettek a hegyen Szent Vid tiszteletére templomot?

Szent Videt legkorábban a hegygel együtt említik.⁴ 1271-ben a háború utáni békekötésben Ottokár cseh király visszaadta V. István királynak a *de Monte S. Wity* várat.⁵ A megnevezés sokatmondó: Szentvid nem település, hanem a hegy és az azon épült várnak a neve. A hegynek eredetileg vagy nem volt neve, vagy másként hívták, ami a templom építésekor megváltozott. A Szent Vid névadást a templom építése okozta. A szentekről elnevezett hegyek nem ritkák, de a hegy általában nem egy templom, hanem egy intézmény – monostor – helye. Amikor 1194-ben Domonkos bán a Kőszegi hegyvonulat északi részén ciszterci monostort alapított, megnevezte

- 1 Fekete Mária: Adatok Velem-Szentvid középkori történetéhez. In: In memoriam Barta Gábor. Tanulmányok Barta Gábor emlékére. Szerk. Lengvári István. Pécs, 1996. (továbbiakban: Fekete, 1996.) 53–69. p.; *Uő*: Szentvid vára. In: Savaria. A Vas Megyei Múzeumok Értesítője. 31/2., 2007. A Castrum Bene Egyesület 13. vándorgyűlésének előadásai. Korai várépítészet a Nyugat-Dunántúlon. Kőszeg, 2007. május 11–13. Szerk. Ilon Gábor, Vigh Károly. Szombathely, 2008. (továbbiakban: Fekete, 2008.) 77–156. p.
- 2 Urkundenbuch des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete der Komitate Wieselburg, Ödenburg und Eisenburg (továbbiakban: UBB) Bd. 2. Die Urkunden von 1271 bis 1301. Bearb. Irmtraut Lindeck-Pozza. Graz–Köln, 1965. (továbbiakban Bd. 2.) Nr. 6: de Monte Sancti Witi (1271). (Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung. Siebente Reihe)

- 3 Mező András: Patrocíniumok a középkori Magyarországon. Bp., 2003. (továbbiakban: Mező, 2003.) 546 p. (METEM-könyvek; 40.) alapján Szűz Mária tiszteletére 988, Márton tiszteletére 365, György tiszteletére 330, Miklós tiszteletére 338 templom épült.
- 4 A vár okleveles említéseit lásd Fekete, 1996. 54–55. p.; Fekete, 2008. 94–95. p.
- 5 UBB Bd. 2. Nr. 61. 41. p.: Szentwyd.; A békekötés szövege magyarul: Magyar békeszerződések, 1000–1526. Szerk. Köblös József, Süttő Szilárd, Szende Katalin. Pápa, 2000. (továbbiakban: Köblös – Süttő – Szende, 2000.) 81. p.; További említései: UBB Bd. 2. Nr. 146.: Datum sub castro sancti Witi. UBB Bd. 2. Nr. 193., 140. p.: castrum Sancti Wity cum villis Bosuk, Zerudahel, Welem (1279). UBB Bd. 2. Nr. 295.: comes Wel castellanum de Sancto Vito (1288).

a hegyet, *Babaduri*-t.⁶ A név azután Szűz Mária hegyére változott⁷ (Borsmonostor, ma: Klostermarienbergr, Ausztria). Ismert a Szent Jakab hegye,⁸ Szent Mihály hegye,⁹ Szűz Mária hegye,¹⁰ Angyalok hegye,¹¹ Szent György hegye,¹² Szent Miklós hegye¹³ – megannyi mikrotörténet. Ezek a magaslatok nevüket a rajtuk épült monostor vagy valamilyen csodás jelenés miatt kapták: Mihály arkangyal-jelenéseknek volt a legnagyobb hatásuk (Monte Gargano Itáliában, Mont-Saint-Michel Franciaországban). Noha a településnevekkel ellentétben a szentekkel kapcsolatos hegynevek vizsgálata erősen háttérbe szorult,¹⁴ sejthető:

- 6 UBB Bd. 1. Die Urkunden von 808 bis 1270. Bearb. Hans Wagner. Graz–Köln, 1955. (továbbiakban: Bd. 1.) Nr. 55. (Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung. Siebente Reihe)
- 7 UBB Bd. 2. Nr. 134.: abbas Montis Sancte Marie (1266). UBB Bd. 2. Nr. 146., 100. p.: fratres ecclesie beate Marie virginis gloriose de Monte ipsius ville Kedhel.
- 8 Kaposzentjakab 1061: in monte Sancti Jacobi apostoli. Diplomata Hungariae Antiquissima. Vol. 1., 1000–1131. Ed. Georgius Györffy. Bp., 1992. (továbbiakban: DHA) nr. 50/II.
- 9 A Győr megyei Hecse – puszta Gyórtól északkeletre – határjárásában. Árpádkori új okmánytár. Közzé teszi Wenzel Gusztáv (továbbiakban: ÁUO) 6. köt., 890–1235. Pest, 1867. nr. 258. (Magyar történelmi emlékek. Első osztály; 11.)
- 10 Borsmonostori apátság 1207: de Alto Monte Sancte Marie. UBB Bd. 1. Nr. 78.; 1222 körül: conventus montis sancte Marie. UBB Bd. 1. Nr. 125.
- 11 1285: mons s. angeli. ÁUO 4. köt., 1272–1290. Pest, 1862. nr. 176., 279. p. (Magyar történelmi emlékek. Első osztály; 9.); 1295: ÁUO 10. köt. Bp., 1873. (továbbiakban: 10. köt.) nr. 125., 189. p. (Magyar történelmi emlékek. Első osztály; 18.) nápolyi királyság.
- 12 1292: mons s. Georgii. ÁUO 10. köt. nr. 64., 91. p.
- 13 1293: mons beati Nicolai confessoris. ÁUO 5. köt. 1290–1301. Pest, 1864. nr. 59., 94. p. (Magyar történelmi emlékek. Első osztály; 10.)
- 14 A hegynevekről összefoglalóan Kiss Lajos: Hegynevek a történelmi Magyarországon. = Magyar Nyelv (továbbiakban: MNY), 1997. 2. sz. (továbbiakban: Kiss, 1997.) 154–168. p.; *Reszegi Katalin*: Hegynevek a középkori Magyarországon. Debrecen, 2011. 216 p. (A Magyar Névérték Kiadványai; 21.)

a Kőszegi-hegység déli nyúlványán a várnál korábban már állnia kellett a Szent Vid tiszteletére épült templomnak, amiről a hegy a nevét kapta. Nem a vár neve lehetett Szent Vid, hanem a hegyé, amely a templomról kapta a nevét. A domborzati adottságok és a kilátás miatt különösen alkalmassá vált erődítés létesítésére, ezért a hely kiválasztása vár számára érthető,¹⁵ kevésbé azonban a településtől távoli templom építésére.

Magyarországon a Vitus névalak csak a latin szövegekben fordul elő, különben a Vid névalak honosodott meg. Vitus/Vid szicíliai vértanút Dél-Itáliában ölték meg a tanítójával, Modestusszal és társával, Crescenciával együtt.¹⁶ A Vitus igen ritka személynév a római korban, a Modestus azonban kifejezetten gyakori.¹⁷ Noha, a szent legendájának szövegezése késői,¹⁸ nevét társaival együtt az 5. század közepére összeállított vértanújegyzék június 15-én már tartalmazza. Ez a Szent Jeromosnak tulajdonított – és a vértanúk halálának

- 15 A honfoglalás előtt épített maradványokat Fekete Mária tárta fel. Fekete, 2008.; A Szent Vid templomnál VI. (Bölcs) Leo (886–912) follisa került elő. *Hahn, Wolfgang*: Grundzüge der Altbaierschen Münz- und Geldgeschichte. 3. Teil. Die neuartige Regensburger Prägung in der ausgehenden Karolingerzeit. = Monay Trend, 2000. 58–63. p., 63. p. 10. jegyzet.
- 16 Legendája magyarul *Jacobus de Voragine*: Legenda aurea. Szerk. Vízkelety András; ford. Veszprémy László et al. Bp., 1990. 121–122. p. (Harmonia Mundi könyvek); Ábrázolásai *Hensel, F.*: Vitus (Veit). In: Lexikon der christlichen Ikonographie. Hrsg. Engelbert Kirschbaum, Wolfgang Braunfels. Tl. 8. Roma–Freiburg–Basel–Wien, 1976. 579–583. p.
- 17 Onomasticon provinciarum Europae Latinarum. Ed. Lőrincz Barnabás. Vol. 3. Labarevs–Pythea. Wien, 2000. 84. p., Vol. 4. Quadratia–Zures. Wien, 2002. 178. p. és a Vitus lehetséges változatai és névtörődékei (Vitto, Vittuo, Vitu[-], Vitulus, itus).
- 18 Bibliotheca Hagiographica Latina. Antiquae et mediae aetatis. K–Z. Bruxellis, 1900–1901. (továbbiakban BHL) Nr. 8711–8723. (Subsidia Hagiographica; 6.)

napja szerint összeállított – gyűjtemény lett a keresztény szentnaptár alapja.¹⁹ Az ismert adatok szerint Vitus tisztelete a kora középkorban jutott el Galliába, amikor 750 körül Fulrad apát az ereklyéit Saint-Denis-be szállította,²⁰ és Hilduin apát pedig a 836-ban a corveyi bencés apátságának adta. Az ünnepélyes ereklyéátvitelekről lényegében egykorú irat részletesen tudósít.²¹ A transláció következményeként Corvey Szászország legjelentősebb birodalmi apátsága és Vitus tisztelete terjesztésének kiindulópontja lett. A szent a szászok különösen tisztelt szentjévé vált.²² Továbbá a corveyi apátság terjesztette a szlávok felé is a szent tiszteletét. Ezt feltehetőleg elősegítette a szlávok pogány Svetovit istenének a neve, amely a Vitus névre emlékeztetett.²³ 929-ben Szent Vencel cseh herceg Corveyből Vitus-ereklyét szerzett meg, és Prágában a tiszteletére körtemplomot építet-

tett, amely egyre bővülve nyerte el a mai alakját.²⁴ 1355-ben IV. Károly császár nem Corveyből, hanem Paviából jutott hozzá Szent Vitus koponyájához, amit Prágába vitetett.²⁵ A szent ereklyéi csak kiemelt jelentőségű helyekre, uralkodói közreműködéssel jutottak el.

A Kőszegi hegység szinte az egyetlen, amelynek legalábbis a nyugati részén Német Lajos császárnak 860. évi eredeti oklevelében említett²⁶ *Uuitinesberg* név a felsőóri (ma: Oberwart, Ausztria) magyarságnál Vütüm formában fennmaradt.²⁷ A Karoling-kori név továbbélése bizonyosnak tekinthető, és még az is lehetséges, hogy *Uuitinesberg* magának a Szentvid hegy 9. századi neve.²⁸ Noha történt vértanúereklye átvitel a Karoling Pannoniába, Mosaburgba, nincs adat arról, hogy a velemi hegyi településnek adminisztratív szerepe lett volna a karoling örgrófsági szervezetben, amivel indokolni lehetne ereklye odakerülését. Nem tételezhető fel, hogy a távoli, szászországi Corveyből már

- 19 *Martyrologium Hieronymianum. Acta sanctorum novembris. Tom. 2. Pars posterior. Continetur Hippolytus Delehaye, commentarius Henricus Quentin. Bruxellis, 1931. 320. p.* Június 15-én tartja számon a szent ünnepét.
- 20 *Hotzelt, Wilhelm: Translationen von Martyrerleiben aus Rom ins westliche Frankreich im achten Jahrhundert. = Archiv für Elsassische Kirchengeschichte, 1938. 10–13. p.; Fulrad apát tevékenységéről és Szent Vitusról Prinz, Friedrich: Stadtrömisch-italische Märtyrerreliquien und fränkischer Reichsadel im Maas-Moselraum. = Historisches Jahrbuch, 1967. 13–14. p.*
- 21 BHL Nr. 8719.; Új kiadása *Schmalle-Ott, Irene: Translatio sancti Viti Martyris. Münster in Westfalen, 1979. 76 p.* (Fontes minores; 1.)
- 22 Vid jelentőségéről a szászoknál és a magyar kalandozásokkal kapcsolatban *Becher, Matthias: Vitus von Corvey und Mauritius von Magdeburg: Zwei sächsische Heilige in Konkurrenz. = Westfälische Zeitschrift, 1997. 243. p.*
- 23 *Matejka, Ladislav: St. Veit, der Patron Böhmens, im ältesten kirchenslawischen Schriftum. In: Millennium Dioceseos Pragensis, 973–1973. Beiträge zur Kirchengeschichte Mitteleuropas im 9.–11. Jahrhundert. Wien–Köln–Graz, 1974. (továbbiakban: Matejka, 1974.) 42. p.* (Annales Instituti Slavici; 8.)

- 24 Matejka, 1974. 41–49. p.
- 25 BHL Nr. 8722.; *Bauch, Martin: Divina favente clemencia. Auserwählung, Frömmigkeit und Heilungsvermittlung in der Herrschaftspraxis Kaiser Karls IV. Köln–Weimar–Wien. 2015. 240–241. p.* (Forschungen zur Kaiser- und Papstgeschichte des Mittelalters; 36.)
- 26 Regesztája UBB Bd. 1. Nr. 6.
- 27 *Pferschy, Gerhard: Über den karolingischen Namen des Wechsels Vütöm-Witanesperc. = Blätter für Heimatkunde, 1963. 102–104. p.; Prickler, Harald: Zum Fortleben des karolingerzeitlichen Namens „Witinesberg“ im burgenländisch-steirisch-niederösterreichischen Grenzraum. = Burgenländische Heimatblätter, 1966. 85–92. p.; Kristó Gyula: A Kárpát-medence X. századi helyneveiről. = MNY, 1997. 2. sz. 129., 131. 135. p.; Kiss, 1997. 156. p.; Fekete, 2007. 131. p.*
- 28 *Vékony, Gábor: Das nordwestliche Transdanubien im 9. Jahrhundert und die „Ungariorum marcha“ In: Svaria. A Vas Megyei Múzeumok Értesítője. 15., 1981. Szerk. Bándi Gábor, Csérményi Vajk, Horváth Ernő. Szombathely, 1985. 218. p.; Fekete, 2008. 131. p.*

a 9. század második felében vagy Prágából a 10. században erekye került volna a Kőszegi-hegység kis templomába. Továbbá a Vid névalak, amint azt látni fogjuk, nem északi szláv vagy német eredetű. Ezért a védőszentválasztás okát máshol kell keresnünk. Kérdés tehát, hogy honnan és miként jutott el a szent tisztelete Magyarországra és Velembé.

A megoldást segíti a névalak és a szent tiszteletére épült hazai templomok földrajzi megoszlása.²⁹ A vértanú latin neve *Vitus*. Magyarországon mégsem ez vagy a német Veit névalak honosodott meg, hanem a „d” betűs változat, a *Vid*. Fehértói Katalin Árpád-kori személynévtárából tudjuk,³⁰ hogy a Vid név gyakorinak számított Magyarországon. A *Vitus* csak néhány esetben fordul elő: viselői főleg egyházi személyek közül kerültek ki, akik az oklevelekben nevüket a latin *Vitus* alakban adták meg³¹. Erre lehet következtetni Sliz Mariann Anjou-kori névgyűjtéséből is.³² Az Árpád-korban viszonylag gyakran adták névként a Videt és változatait (*Vida*) annak ellenére, hogy kevés templomot szenteltek a tiszteletére.³³ Az első ismert hazai Vid minden bizonnyal a Gut-Keled nemzetség-

hez tartozott, és a név korai ismeretét és használatát bizonyítja. Vid ispán I. András király bizalmas embere, majd Salamon király „rossz szelleme” volt.³⁴ A trónviszályban jelentős szerepet játszott, és 1074-ben a mogyoródi csatában esett el.³⁵ A Képes Krónikában Vidként emlegetett³⁶ ispán a tihanyi alapítólevélben (1055) tanúként a latin névalakot (*signum Viti comitis*) használta.³⁷ 1067 körül a százdi apátság alapítólevelében a neve *comes Wydus* néven olvasható:³⁸ a név latin átírása mutatja, hogy a *Vitus* név *Vid* alakban már a 11. század közepétől ismertté vált Magyarországon.³⁹ Kézai szerint a Gut és Keled testvérpár Péter király uralkodása idején érkezett Magyarországra. Kézai Videt nem nevezi meg, holott, ha a nemzetséghez tartozott, ekkor neki is Magyarországra kellett jönni.⁴⁰ Figyelemreméltó, hogy Kézai három személyről írt, de csak kettőt neve-

- 29 Königs, Heinrich: Der hl. Vitus und seine Verehrung. Beiträge zur Vitusforschung anlässlich der 1100-Jahrfeier der Vitustranslation von St. Denys nach Korvey 836–1936. Münster in Westfalen, 1939. XXXI, 600 p., 16 Bl. Abb. (Münsterische Beiträge zur Geschichtsforschung; 79–80.) munkáját nem tudtam kézbe venni.
- 30 Fehértói Katalin: Árpád-kori személynévtár, 1000–1301. Bp., 2004. (továbbiakban Fehértói, 2004.) 806–808. p.
- 31 Fehértói, 2004. 818. p.
- 32 Sliz Mariann: Anjou-kori személynévtár, 1301–1342. Bp., 2011. (továbbiakban Sliz, 2011.) 496. p.
- 33 Sliz Mariann a patrocíniumokat és a névadást összehasonlító vizsgálatában Videt nem foglalkozott. *Uő*: A patrocíniumok és a személynév-gyakoriság összefüggései. = Helynévtörténeti Tanulmányok (továbbiakban: HT) 6., 2011. 163–173. p. (A Magyar Névarcvhívum Kiadványai; 23.)

- 34 Képes Krónika 110.: A király tehát, akit Vid ispán mérgezett szavai telibe találtak... Képes Krónika. Ford. Bollók János. Bp., 2004. (továbbiakban: Bollók, 2004.) 74. p. (Millenniumi magyar történelem. Források)
- 35 *Makk Ferenc*: Vid. In: Középkori Magyar Történeti Lexikon. Főszerk. Kristó Gyula. Bp., 1994. 729. p.
- 36 Képes Krónika 105., 110. (Bollók, 2004. 74. p.), 116–122. (Bollók, 2004. 76., 81. p.) fejezetek.; *Scriptores rerum Hungaricarum*. Ed. Emericus Szentpétery. (továbbiakban: SRH) Bp., 1937. Vol. 1. (továbbiakban: Vol. 1.) 299. p.
- 37 DHA 43/I. sz. 152. p. 5. sor.
- 38 DHA 58. sz., 185. p. 24. sor.
- 39 Mindkét oklevélben Vid előtt Ernye (*Irmei, Erney*) ispán neve olvasható, ahogy együtt szerepelnek Kézainál és a Képes krónikában is az I. András és Salamon-kori trónviszály eseményeinél is.
- 40 Kézai Simon: A magyarok cselekedetei. 82. fejezet. *Anonymus*: A magyarok cselekedetei. *Kézai Simon*: A magyarok cselekedetei. Szerk. Varga Imre et al. Bp., 1999. (továbbiakban: Varga et al., 1999.) 121. p. (Millenniumi magyar történelem. Források); A krónikakompozíció (Képes Krónika) Videt a Gut-Keled nemzetséghez tartozónak írta c. 45. SRH Vol. 1. 299. p. „temporibus Petri regis Kelad et Gut intrant tres fratres” SRH Vol. 1. 189. p.

zett meg.⁴¹ A harmadik minden bizonnyal Vid lehetett, amit a Képes Krónika megerősít, amikor azt írta: Vid a Gut-Keled nemzetségből származott.⁴² Mindenesetre a Vid név nagyon korán, már a 11. század második felében ismertté vált Magyarországon, és az ispán neve bizonyítja, hogy nem a latin Vitus, hanem a Vid honosodott meg. Később ezen a néven ugyancsak a Gut-Keled nemzetség egyik tagja a Nyugat-Dunántúlon élt: *Vid magister*, aki díszesen illuminált bibliát zálogosított el a vasvári Farkas zsidónak. Vid nagy összeget vett fel, a biblia ugyan egy ideig még a Gut-Keled nemzetség csatári monostorában maradt.⁴³ Mivel azonban Vid nem tudta az összeget törleszteni, a kódex végül az admonti monostor birtokába került.⁴⁴ Vidnek hívták a Bökény nemzetség első ismert tagját is.⁴⁵

A Vid az Anjou-kor végétől viaszosult majd eltűnt a haza névadásból.⁴⁶ Bod Péter felsorolásában a Pápai Páriz-féle szótárban még benne van. Itt olvasható, hogy Vid, Vidus és Vida alakban használták. Nevezetes irodalmi személy a hős Deli Vid a Szigeti veszedelemben. A névadást nemcsak Zrínyi Miklós horvát műveltsége okozta. A Zrínyiek Ozaly vára melletti faluban álló plébánia templom titulusa a középkortól kezdve máig Szent Vid.⁴⁷ A név a 20. században az olasz-francia eredetű Guido alakban tért vissza. A hazai használatához fontos Melich János megállapítása: a Vid névalak délszláv eredetű.⁴⁸ Eszerint Szent Vid tisztelete nem Csehországból és ottani egyháziakkal, hanem délszláv területről érkezett hozzánk.⁴⁹ Nem tudunk arról, hogy a szent tisztelete kapcsolódik-e királyainkhoz. Anjou Károlyt ugyan június 15-én, Szent Vid napján koronázták meg másodszer, sőt a sorsdöntő rozgonyi csata is június 15-én vívták. Volt-e szán-

41 Kézai Simon sem Vid ispánt, sem a Salamon-kori uralmi vizsályt nem említi.

42 *Chronici Hungarici Compositio* c. 45. SRH Vol. 1. 299. p.; Bollók, 2004. 34. p.; *Karácsonyi János: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig*. 2. köt. Bp., 1901. (továbbiakban: *Karácsonyi, 1901.*) 88. p. bizonytalanul tartotta a nemzetségi kapcsolatot.

43 *Fejérpataky László: A Gutked-biblia*. = *Magyar Könyvszemle, 1892–1893*. 1–4. sz. (továbbiakban: *Fejérpataky, 1892–1893.*) 10. p.

44 *Fejérpataky, 1892–1893*. 5–22. p.; *Wehli Tünde: Az Admonti biblia*. Bp., 1977. 112 p. (Művészettörténeti füzetek; 11.)

45 *Karácsonyi János: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig*. 1. köt. Bp., 1900. 284. p. Noha ez a Vid legkorábban a 13. század második felében élhetett, a nemzetség temploma (vagy monostora) Szent László uralkodása idején már állt „*inclusa iuxta ecclesiam Sancti Salvatoris in loco Bucan Sumlia nomine Karitas*”: Hartvik – legenda c. 24. Árpád-kori legendák és intelmek. Szentek a magyar középkorból. 1. Szerk. Érszegi Géza. Bp., 2004. 43. p. (Millenniumi magyar történelem. Források); SRH Vol. 2. Bp., 1938. 434. p.

46 Az Anjou-kori előfordulásait lásd Sliz, 2011. 496–497. p.; Karácsony Sándor a 16. századi férfinevek között felsorolja, de a statisztikában már nem említi. Ezért igen kicsi lehetett az előfordulása. *Karácsony Sándor Zsigmond: Személyneveink 1500-tól 1600-ig*. = MNY, 1954. 3–4. sz. 380. p.; Későbbi munkájában *Új: Személyneveink 1500-tól 1800-ig*. Bp., 1961. 57. p. (Nyelvtudományi Értekezések; 28.) gyűjtése szerint a 16. században öt személy viselte. A 17. század első harmadában három személyt viselt. A 18. században nem talált egy személyt sem.

47 Mezö, 2003. 494. p.; Opći Šematizam Katoličke Crkve u Jugoslaviji cerkev v Jugoslaviji, 1971. Zagreb, 1975. (továbbiakban: *Schematismus Jug.*, 1975). 103. p.: sv. Vid M.

48 *Melich János: Szláv jövevényszavaink*. 8. közl. = *Nyelvtudományi Közlemények* (továbbiakban: *NYK*), 1904. 50. p.; A Vidről és változatairól lásd *Mozga Evelin: A Tihanyi összeírás szláv előzményű személyneveiről*. 2. = HT 15., 2019. 203. p. (A Magyar Névarcvhívum Kiadványai; 50.)

49 A cseh Vitus és a horvát-szlóven Vid névalakról Matejka, 1974. 46. p.

dékosság a nap kiválasztásában, arról nem tudunk.⁵⁰ Alig ismert, hogy élt Magyarországon egy Vitus nevű szentként tisztelt ágostonrendi szerzetes. Ő az esztergomi kolostorban élt, 1279-ben halt meg, és a rendi feljegyzésekben boldogként emlegetik.⁵¹

A gyakori személynévi használatlalt ellentétben Magyarországon Szent Vid tiszteletére egy körülhatárolható földrajzi körzeten kívül templomot ritkán szenteltek. Győrtől északkeletre, Gyórszentiván határában létezett egy Szent Vid falu kőtemplommal.⁵² Nyugat-Magyarországtól távol csak néhány templom épült a tiszteletére: Sajókázán (Borsod m.), Nemeskösztolányban (Nyitra m.), Köveskálón (Veszprém m.) Vid és Modeszt titulussal. Különleges az esztergomi várhegyen emelt Szent Vid-templom. Igaz, hogy először csak a 13. század végén, egyszerű említik.⁵³ Mivel

Vid tiszteletére csak néhány templom épült, tisztelete széles körben Magyarországon nem terjedt el, mégis, az ország legjelentősebb központjában, az esztergomi várban templom épült a tiszteletére, eredetét indokolni kell. Ez pedig aligha lehet más, mint a prágai püspök, Szent Adalbert jelenléte Géza fejedelem udvarában.⁵⁴ Adalbert Szent Vid-ereklyét is hozhatott magával Prágából Esztergomba. A Vid-templomok szóródása jellegzetes: többségük Zala, Varasd, Verőce, Zágráb megyékben épült.⁵⁵ Eszerint a szentet elsősorban Délnyugat-Magyarországon tisztelték. Néhány helyen a templomtitulus a helység nevét adta.⁵⁶

A templomtitulus elterjedését kutatva érdemes figyelembe venni a Délnyugat-Magyarországgal szomszédos vidék templomait. Noha a középkori adatokat nehéz kiszűrni egy 20. századi összeállításból,⁵⁷ tekintettel a törökök által meg nem szállt területen a patrocíniumok változatlanúságra, jelenleg Szlovéniában és Horvátországban Vid tiszteletére szentelt templo-

50 A szerbeknél és a bulgároknál Szent Vitus napja, a Vidovdan már jóval későbbi fejlemény: az első rigómezei csata (1389. június 15.) napja, amelyben a törökök – bár I. Murád szultán is elesik – döntő győzelmet arattak a délszláv hadsereg felett. A napi dátum eltérése az ortodox és a katolikus (június 15. és 28.) naptár közötti különbségből adódik. Június 28-án, Vidovdan ünnepén történt 1914-ben a sarajevói merénylet, a német császárság aláírta 1921-ben a békeszerződést Versailles-ban és további jugoszláviai ünnepségek napja. Szent Vid szerepéről lásd még *Djordjevic, Dimitrije: The role of st. Vitus day in modern serbian history.* = *Serbian Studies*, 1990. Nr. 3. 33–40. p.

51 *Hutka, Miroslav: Vitus Pannonius, egy kevésé ismert magyarországi középkori szent.* = *Magyar Sion*, 2012. 2. sz. 203–215. p.; *Romhányi Beatrix: A Magyar Királyság hiányzó szentjei.* In: „Mestereknek gyengének” Ünnepi kötet Madas Edit hetvenedik születésnapjára. Szerk. Hende Fanni, Kisdi Klára, Korondi Ágnes. Bp., 2020. 585. p.

52 *Győrffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza.* 2. Doboka, Erdélyi Fehér, Esztergom, Fejér, Fogaras, Gömör és Győr megye. Bp., 1987. 634. p.

53 Lodomér érsek az Ágoston rendi kanonokoknak megengedte a várbeli „basilica” használatát: In *basilica Beati Wythi martiris de promontorio*

castris Strigoniensis, que est capella Strigoniensis ecclesie, se recolligere possint: 1284. *Knauz, Ferdinandus: Monumenta Ecclesiae Strigoniensis.* Tom. 2. Ab a. 1273. Ad a. 1321. Strigonii, 1874. 185. p.; Az esztergomi főkapitán gazdasági éve június 15-én, Szent Vid és Modesztusz napján kezdődött. *Lukcsics Pál: Az esztergomi főkapitán a mohácsi vész idején, 1500–1527.* = *Esztergom Évlapjai*, 1927. 2. sz. 81. p.

54 Horváth István véleménye, aki a templom helyével és azonosításával is foglalkozott. *Horváth István – Kelemen Márta – Torma István: Komárom megye régészeti topográfiája. Esztergom és a Dorogi járás.* Bp., 1979. 105–106. p. (Magyarország régészeti topográfiája; 5.)

55 Mező, 2003. 493–495. p.

56 *Mező András: A templomcím a magyar helységnevekben, 11–15. század.* Bp., 1996. 204–205. p. (METEM-könyvek; 15.)

57 Schematizmus Jug., 1975.

mok száma magas, harminchét.⁵⁸ Még fontosabb, hogy a szent tisztelete igen régi eredetű lehet. Több település viseli a nevét. Közülük kettőnek a régiségére következtetni lehet: Šentviška Gora (Gorizia, Tolmin dekanátus) délnyugat Szlovéniában és Šentvid pri Sticnin (Ljubljánától délkeletre, Grosuplje dekanátus). Noha Szlovéniában és Horvátországban vannak szentekről elnevezett települések, ezek neve azonban a szabályos nyelvi alakulással Svet (szent) jelzővel kezdődik.⁵⁹ Négy Sv. Vid nevű település is van.⁶⁰ Melich János szerint⁶¹ a *šent*-jelző csak helynevekben fordul elő, a szent szokásos alakja a szlovén helynevekben *svet*. Mivel a nazálisok eltűntek a szláv nyelvekben, így a szlovénban is, ha néhány, a templom patrocíniumát jelölő helynévben megmaradt, akkor a település a nazálisok eltűnése előtti időben keletkezett. Ez a folyamat bizonytalan időben játszódott

le,⁶² de a Szent Vidről elnevezett települések legalábbis 10. századiak.⁶³ Ebből arra is következtetni lehet, hogy a szent tisztelete akár a 10. században is eljuthatott Velem környékére. Továbbá ezeknek a szlovén falúneveknek a vizsgálata lényeges lehet, mert a magyar nyelvben a -n- mássalhangzó a szláv jövevényszavakban megmaradt, a szláv nyelvekben viszont eltűntek a nazálisok, ezért fontos az együttlést jelző nazális eltűnésének időpontja.

Most már az a kérdés, hogy a dél-itáliai szent tisztelete miképpen jutott el a Keleti- és a Dinári-Alpok vidékére. Azt tudjuk, hogy a Vitus keresztnévet Szicíliában a 20. században is használták, amit tanúsít a Keresztapának, Vito Corleónének a neve. A választ egy ereklyetartó lelet adja meg: a gradoi dóm oltára alatti fülkében a 19. század végén ezüst ereklyés dobozt találtak.⁶⁴ Az 5. század közepén készült dobozkában őrzött ereklyékre, kis arany lemezekre, a szentek nevét ráírták. A cilindrikus ezüst ereklyetartóra más vértanuk – mint Szent Quirinus – mellett *Vitus* nevét is rávésték (SANC[tus] VITUS). A dobozka tartalmazott egy kis aranylemezt *SCS Bitus* felirattal. Az ereklyetartó feliratai szerint a vértanú tisztelete már az 5. században eljutott Észak-Itáliába, Gradoba. A 10–14. századi oklevelekből tudjuk, hogy Itáliában gyakran jelent meg templomtitulusként.⁶⁵ Grado

58 A zágrábi érsekségben kilenc (Schematizmus Jug., 1975. 73., 88., 91., 103–104., 107., 114–115. p.), a spliti érsekségben négy (Schematizmus Jug., 1975. 220., 253., 258., 280. p.), a ljubljanei érsekségben nyolc (Schematizmus Jug., 1975. 518., 521., 524., 526., 534., 536, 540. p.), a maribori püspökségben négy (Schematizmus Jug., 1975. 585., 587., 600–601. p.), promorjei adminisztratúrában öt (Schematizmus Jug., 1975. 616., 618., 626., 632., 634. p.), a poreci adminisztratúrában kettő (Schematizmus Jug., 1975. 489., 493. p.). A rijekai-senj-i érsekség védőszentje Szent Vid, és egy templom (Schematizmus Jug., 1975. 439. p.); továbbá Luigi Ferdinando Marsigli szerint (Danubius Pannonico-Mysicus, observationibus geographicis, astronomicis, hydrographicis, historicis, physicis perlustratus. Hagae–Amstelodami, 1726.) Fiumét Szent Vid folyója városának nevezte. Boszniai és banjalukai püspökségben egy–egy (Schematizmus Jug., 1975. 362., 374. p.).

59 Šentjurij pod Tabor, Ljubljana; Šentjernej, (Ljubljana), Šentjanž (Lubljana).

60 Sv. Vid Valdekom (Stari Trg dekanátus.), Sv. Vid pri Ptuj (Zavrč dekanátus), Sv. Vid na Planini (Kozje dekanátus), Sv. Vid Grobelnem (Smarjer pri Helsah dekanátus).

61 Melich János: Szláv jövevényszavaink. 11. közl. = NYK, 1905. 32. p.

62 Zoltán András: Szláv jövevényszavaink néhány időrendi és nyelvföldrajzi kérdése. = MNY, 2017. 1. sz. 1–9. p.; Horváth László: A szláv nazális magánhangzót képviselő jövevényszavak átvételének idejéről és egy számítási próbáról. = MNY, 2019. 3. sz. 271–282. p.

63 További patrocíniumos helynevek: Šentjernej, Šentjanž, Šentjurij pod Tabor, mind a ljubljanei egyházmegyében. Schematizmus Jug., 1975. 545., 543., 540. p.

64 Buschhausen, Helmut: Die spätrömischen Metallscrinia und frühchristlichen Reliquiare. Wien, 1971. 246–249. p. B 18/19. szám. (Wiener Byzantinische Studien; 9.)

65 Lásd a Monumenta Germaniae Historica Diplomata indexköteteit, amelyekben a név alakulása megfigyelhető.

közel fekszik Horvátországhoz és a Szlovéniához, ahol a Vitus nevet Vid formában használták.⁶⁶

Fekete Mária felvetette a délpannoniai római kori *Vidasus* istennév és a Szent Vid név kapcsolatát.⁶⁷ Valóban, elvileg elképzelhető lenne, hogy Szent Vid tiszteletének terjedését Délnyugat-Pannoniában a helyi pogány istennévvel való hasonlósága segítette elő. *Vidasus* neve azonban csak egy nagyon szűk körben, Topusko (Horvátország) római elődjében mutatható ki. A négy ismert oltárt egy helyen, a római fürdőhelyen állították *Vidasus* és *Thana* tiszteletére.⁶⁸ Az őslakós istenpárost a római *Silvanusszal* és *Dianával*,⁶⁹ vagy helyi folyamistennel azonosították.⁷⁰ Kérdés, hogy ezen a néven a tiszteletük mennyire terjedt el Délnyugat-Pannoniában. Továbbá a pannoniai őslakosság a 4. századra meglehetősen romanizálódott, ami a vallási tekintetben azt jelentette, hogy saját isteneiket is római–latin névvel tisztelték. Ez a késő római lakosságnak

a száma az 5. századtól jelentősen csökkent. Végül Szent Vid tisztelete a 7. század első felében betelepülő horvátoknál terjedt el. Az oltárokat a római császárkor korábbi szakaszában állították, és tisztelete lokális jelleggel bírt. Kérdés, hogy a kelta isten neve fennmaradhatott-e középkorig. További leletekre volna szükség Délnyugat-Pannoniában, amelyek *Vidasus* ismertségét nagyobb területen bizonyítanák.

Csehországból Szent Vitus kultusza sem a Vid névalak, sem a kronológia miatt nem érkezhettek, tiszteletének a gyökerei dél felé vezetnek, ahol sok templom épült a tiszteletére. Szerencsés körülmény, hogy tudjuk: a Szent Vid hegyen a várat *Velemmel*, más szomszédos településsel és *Kőszeggel* együtt a Héder nemzetség birtokolta.⁷¹ A nemzetség ősei a 12. században talán II. Géza uralkodása idején érkeztek Magyarországra. A nemzetség egyik ágának törzsterülete a két kőszegi vártól nyugatra eső vidéket foglalta magába, beleértve Németújvárt (ma: *Güssing*, Ausztria) is.⁷² A szentvidi várat a cseh–magyar háborút követő 1271. évi békekötésében említik először:⁷³ 1279-ben a Héder nembéli Miklós és Iván megosztották a birtokaikon, és a szentvidi vár a hozzá tartozó falvakkal együtt Miklósnak jutott.⁷⁴ A Szent Vid-hegyen épült várat a 13. században minden bizonnyal a Héderek építették és ekkor kerülhetett a vár területére a már álló Szent Vid-templom.

66 A Vid név horvát–szlovén formája és a Vid ispán korán bizonyított neve miatt – mint a latin *Vitus* megfelelője – nagyon kérdéses a Gut-Keled nemzetség Svábországi eredete Staufen várából, ami Kézai és a Képes Krónika állít. A nemzetség inkább tűnik délnyugati eredetűnek, ugyanúgy, mint a Héderek.

67 Fekete, 2008. 131. p.

68 *Corpus Inscriptionum Latinarum*. III. 3941., 10819.; *Antike Inschriften aus Jugoslawien*. 1. *Noricum und Pannonia Superior*. Bearb. Viktor Hoffiler, Balduin Saria. Zagreb, 1938. 516–517. p.

69 Alapvető értelmezés *Mayer, Antun: Vidasus der illyrische Silvanus*. = *Vjesnik Hrvatskog Arheološkog Društva*, 1943. 187–191. p.; továbbá *Cambi, Nedad: Romanization of the western Illyricum from religious point of view*. = *Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja*, 2013. 83–84. p.

70 *Šašel Kos, Marjeta: Divinità celtiche nelle regioni Alpine Orientali*. = *Antichità Altoadriatiche*, 2001. 310–311. p.; *Uő: Savus and Adsalluta*. = *Arheološki Vestnik*, 1994. 99–122. p.; *Uő: Pre-Roman Divinities of the Eastern Alps and Adriatic*. *Ljubljana*, 1999. 24., 116. p. (Situla; 38.)

71 Karácsonyi, 1901. 150. p.

72 Amikor az ún. Óvárból a Kőszegiek új várat építettek az észak–déli országot közelében fekvő, Gyöngyös menti településen, a régi vár Kőszeg nevét átvittek a településre. *Tóth Endre: Kőszeg–Güns*. = *MNY*, 1974. 4. sz. 469–473. p.

73 *UBB Bd. 2. Nr. 61., 41. p.*, fordítása Köblös – Süttő – Szende, 2000. 81. p.

74 *UBB Bd. 2. Nr. 193., 140. p.*: *castrum S. Withy cum villis Bosuk, Zerudahel, Welem, Chak, Niklu, et Kostony vocatis, eidem Nicolao Bano sunt assignata.*; Karácsonyi, 1901. 150. p.

Kérdés, hogy a Héderek honnan érkeztek Magyarországra, és mi volt a szerepük a templommal kapcsolatban. A válasz nem meglepő: a Héderekről Kézai Simon azt írta, hogy a testvérpár Vildóniából jött Magyarországra. Vildónia azzal a Wildon helyiséggel azonos, amelyik Stájerország déli részén a Leibnitzi járásban fekszik. A vidék szomszédos Szlovéniával, német-szlovén lakosságú területről van szó, ahol Szent Vid tisztelete gyakori.⁷⁵ Ezért adva van a lehetőség, hogy a szent tiszteletét a Héder nemzetség honosította meg velemi birtokán. A Vid névalak és a szent tiszteletének elterjedése lehetővé teszi, hogy a Héderek hozták magukkal a szent tiszteletét új birtokukra. A Héderek származása tekintetében nehézséget okoz, hogy a Wildon név jól adatoltan csak a 13. század első harmadában tűnik fel,⁷⁶ amikor Hengstburgot nevezték át ilyen módon.⁷⁷ Wildon

helynév a „szerencselovagok” hazánkba érkezésekor, II. Géza uralkodása idején még nem létezett. Kézai életében az V. István-kori stájerországi betörések miatt azonban már Magyarországon is ismert lehetett. A Képes Krónika azonban a Hédereket nem Wildonból, hanem Alamanniából, a Heiburgi gróftól származtatta.⁷⁸ Mindenesetre Karinthiában, Klagenfurt és Graz között mintegy félúton, Wildon közelében is van egy Hainburg nevű vár. A Héderek származási helyére Kézai és a Krónikakompozíció advena (betelepülők) összegző vizsgálata nélkül választ adni nem lehet.

A Szent Vid-tisztelet másik eredetét a Velem falunév jelenti, amely szlovén-horvát eredetű lehet.⁷⁹ Mint kultikus helyet, a velemi hegyet a körzetben lakók számon tarthatták. Sajnos, a néhány okleveles említése csak késő Árpád-kori, amelyekből a falu korábbi történetére következtetni nem lehet. Ha korábbi a település, akkor számításba kell venni azt a lehetőséget is, hogy Szent Vid tiszteletét a szlovén kultúrájú lakosság hozta magával, a hegyre építés szokásával együtt. Figyelembe kell venni, hogy a szent tisztelete a népszokásban valamilyen módon a hegyekhez kapcsolódott. Szent Vidről elnevezett hegyek német és

75 Szent Vid templomokon kívül több helység viseli a nevét Stájerországban. Korai említések: St. Veit am Vogau 1218. Urkundenbuch des Herzogtums Steiermark. Bearb. Joseph Zahn. (továbbiakban: Urk. St.) Bd. 1., 798–1192. Graz, 1875. (továbbiakban: Bd. 1.) 28., 231., 234. p., St. Veit Klagenfurt közelében 1224. Urk. St. Bd. 2., 1192–1246. Graz, 1879. (továbbiakban: Bd. 2.) 315. p., Klein St. Veit, Feldkirchennél 1220. Urk. St. Bd. 2. 251. p., St. Veit Pongau-nál 1244. Urk. St. Bd. 2. 550. p., Veitsberg (S. Vitus apud Prilep) 1195. Urk. St. Bd. 2. 26. p.

76 Felhívta rá a figyelmet Veszprémy László: Jegyzetek. In: Varga et al., 1999. 149. p.

77 Wildon története és topográfiája jól adatolt Lamprecht, Otto: Der Besitzstand der Herren von Wildon im Räume zwischen Mur und Raab. = Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark (továbbiakban: ZHVS), 1953. 47–55. p.; Frizberg Helmut: Die Burgen Wildon und Neuwildon. = ZHVS, 1993. 41–50. p.; Dopsch, Heinz: Die Hengstburg, Wildon und die Herkunft der Grafen von Güssing. In: Die Güssinger. Beiträge zur Geschichte der Herren von Güns/Güssing und ihrer Zeit, 13./14. Jahrhundert. Ergebnisse der Symposiums im Rahmen der "Schlaininger Gespräche" vom 24.–28. September 1986 und 1.–4. Oktober 1987 auf Burg Schlaining. Bearb. Heide Dienst, Irmtraut Lindeck-Pozza. Eisenstadt, 1989. 185–195. p. (Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland; 79.)

78 SRH Vol. 1. 296. p. 5. sor: ... de Alamannia ... de comitibus Heiburg.

79 Melich János: Szláv jövevényszavaink. 7. közl. = NYK, 1903. 332. p., aki a Velen szláv személynévvel kapcsolta össze (1086, bakonybéli összeírásban: ad sepulcrum Welen); DHA 84/I. sz., 251. p. 13. sor.; Lásd még Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. 5. kiad. Bp., 1997. 2. köt. L–Zs. 748. p.

szlovén–horvát vidéken gyakoriak.⁸⁰ Ennek okát nem tudom, de annyit jelenthet: szükségtelen Velemben a 10. század előtti helyi hagyomány fennmaradására gondolni, mert a szent tiszteletének szokása hozta magával a templom hegyre építését.⁸¹ Nem

80 Veitsberg, Ortsteil des Marktes Essenbach, Landkreis Landshut, Bayern; Veitsberg, Ortsteil der Gemeinde Perkam, Landkreis Straubing-Bogen, Bayern; Veitsberg, Ortsteil der Gemeinde Wünschendorf/Elster, Landkreis Greiz, Thüringen; Veitsberg, Ortslage der Stadt Leoben, Steiermark, Veitsberg, Ortsteil der Gemeinde Proleb, Bezirk Leoben, Steiermark; Veitsberg, Ortschaft der Gemeinde Eschenau im Hausruckkreis, Bezirk Grieskirchen, Oberösterreich; Veitsberg, Bayerische Voralpen 1787 m.; Berg südlich der Ackernalm in Tirol; Veitsberg (Kärnten), 1160 m, Berg in Kärnten; Veitsberg ca. 460 m, bei Dittersbrunn, einem Ortsteil der Marktgemeinde Ebensfeld; Veitsberg, Osten des Binger Waldes; Veitsberg, Erhebung bei Hohenroth; Vidova Gora, Berg auf Brač, Kroatien; Vidovski hribi (Veitsberge), Hügelandschaft in der Notranjska, Slowenien. <https://de.wikipedia.org/wiki/Veitsberg> (Megtétekintve: 2021. augusztus 23.)

81 Szent Vid tiszteletéről a vendek között Kossits József (1788–1867) szőlőnői plébános írt. Adatokban gazdag munkáját Csaplovits János közölte. A szerző Szierlec helysége (Muralövő, Strelec, Horvátország) emlékezett meg a Szent Vidhez kapcsolódó kultuszról, szokásokról: „Szierleci helyiség határában vagyon egy fa fészület; és e’ mellett egy kutacska ... Szent Vid napján ... a templom bora kél, sütnék, főznek, kenyeret, pogácsát árulnak ... mert hihetetlen nagy száman összesereglenek a’ Magyar ’s Vandalus tájékokból az emberek ezen erdős helyre; holott ezzel a’ Sz. Vid vízával megmossák szemüket, ábrázatjokat, ’s az egész fejeket, erősen hívén, hogy többé soha sem fog se szemek, se fejek fájni.” Kossits József: A Magyar országi Vendus Tótokról. = Tudományos Gyűjtemény, 1828. 5. köt. 10. p.; A szombathelyi egyházmegyes plébános érdeklődése érthető: az egyházi előljáróság, élén Szily János püspökkel, különös figyelemmel volt a vend nép iránt. Szily már 1780-ban kinyomtatta Küzmics Miklós bencés vend fordítását a misében olvasott evangéliumrészletekről, amit további fordításai követtek. Munkáival a vend irodalmi nyelv megteremtőjévé vált, amit azután Pavel Ágoston munkássága és az 1942. évi vend nyelvtan tett teljessé. Könyve hosszú idő után angolul is megjelent. Prekmurje Slovene Grammar. Avgust Pavel’s Vend nyelvtan, 1942. Critical edition and translation

egyedi esetről, hanem Szent Vid tiszteletének gyakori jellegzetességéről van szó.

Összefoglalva az elmondottakat: A Szent Vid-templom egy korábbi, vélhetőleg a Karoling-korban már létező hegyi településen épült fel. A Vid névalak szerint a szent tisztelete nem a császárság és Csehország vidékéről, hanem szlovén–horvát területek felől érkezett Magyarországra. Ezt egyfelől elősegíthette a várát birtokló stájerországi eredetű Héder nemzetség, másfelől meghonosíthatta a környék horvát–szlovén lakossága akár már a 9–10. században. A vár és az Árpád-kor első felében már álló templom kronológiai viszonyát esetleg további ásatással lehet megállapítani.

from Hungarian by Marc L. Greenberg. Leiden–Boston, 2020. XVII, 215 p. (Studies in Slavic and general linguistics; 47.)